

Marta Kruk

Politechnika Warszawska

e-mail: Marta.Kruk@pw.edu.pl

ZARZĄDZANIE KOSZTAMI W ZAKŁADACH UBEZPIECZEŃ MAJĄTKOWYCH W POLSCE W LATACH 2006–2015

COST MANAGEMENT IN NON-LIFE INSURANCE COMPANIES IN POLAND IN THE YEARS 2006–2015

DOI: 10.15611/pn.2017.500.06

JEL Classification: G22

Streszczenie: Walka konkurencyjna pomiędzy podmiotami segmentu ubezpieczeń majątkowych przekształciła się w wojnę cenową prowadzącą do zachwiania stabilnością funkcjonowania zakładów ubezpieczeń. Zakłady ubezpieczeń majątkowych dokonały znacznych podwyżek składek ubezpieczeniowych w celu poprawy wyników finansowych. Wobec istotnego ograniczenia możliwości dalszego zwiększania pozycji przychodowych zakłady ubezpieczeń zmuszone są do zwrócenia uwagi na potrzeby zmniejszania pozycji kosztowych. Zarządzanie kosztami w przedsiębiorstwach ubezpieczeniowych nabiera więc szczególnego znaczenia w obliczu walki o klienta na rynku ubezpieczeń. Niniejszy artykuł przedstawia analizę najważniejszych pozycji kosztowych w zakładach ubezpieczeń majątkowych w Polsce w latach 2006–2015 oraz przybliża problematykę zarządzania kosztami. Dokonano w nim analizy pozycji kosztowych zakładów ubezpieczeń majątkowych w ujęciu wartościowym, strukturalnym i dynamicznym oraz w odniesieniu do składki przypisanej brutto.

Słowa kluczowe: koszty zakładów ubezpieczeń, odszkodowania i świadczenia, koszty działalności ubezpieczeniowej, koszty działalności lokacyjnej, składka przypisana brutto.

Summary: The article includes the analysis of the most important cost positions in non-life insurance companies in Poland between the years 2006 and 2015. The cost management plays a significant role in the management of insurance companies because of the financial character of the products and the need for the financial stability of insurance companies. The aim of the paper is to provide an analysis of claims and settlements, costs of insurance activity in terms of value, structure and dynamics, and with reference to gross written premium. The project is based on research into data published by the Polish Financial Supervision Authority.

Keywords: costs of insurance companies, claims and settlements, net operating expenses, investment charges, written premiums.

1. Wstęp

Działalność ubezpieczeniowa polega na wykonywaniu czynności ubezpieczeniowych związanych z oferowaniem i udzielaniem ochrony na wypadek ryzyka wystąpienia skutków zdarzeń losowych [Ustawa z 11 września 2015]. Czynnościami ubezpieczeniowymi są:

- zawieranie umów ubezpieczenia, umów gwarancji ubezpieczeniowych lub zlecanie ich zawierania uprawnionym pośrednikom ubezpieczeniowym,
- zawieranie umów reasekuracji lub zlecanie ich zawierania brokerom reasekuracyjnym, a także wykonywanie tych umów, w zakresie cedowania ryzyka z umów ubezpieczenia lub umów gwarancji ubezpieczeniowych (reasekuracja bierna),
- składanie oświadczeń woli w sprawach roszczeń o odszkodowania lub inne świadczenia należne z tytułu umów,
- ustalanie składek i prowizji należnych z tytułu umów,
- ustanawianie w drodze cywilnoprawnych, zabezpieczeń rzeczowych lub osobistych, jeżeli są one bezpośrednio związane z zawieraniem umów,
- ocena ryzyka w ubezpieczeniach osobowych i ubezpieczeniach majątkowych oraz umowach gwarancji ubezpieczeniowych,
- wypłacanie odszkodowań i innych świadczeń należnych z tytułu umów,
- przejmowanie i zbywanie przedmiotów lub praw nabytych przez zakład ubezpieczeń w związku z wykonywaniem umowy ubezpieczenia lub umowy gwarancji ubezpieczeniowej,
- prowadzenie kontroli przestrzegania przez ubezpieczających lub ubezpieczonych, zastrzeżonych w umowie lub w ogólnych warunkach ubezpieczeń, obowiązków i zasad bezpieczeństwa odnoszących się do przedmiotów objętych ochroną ubezpieczeniową,
- prowadzenie postępowań regresowych oraz postępowań windykacyjnych związanych z wykonywaniem umów ubezpieczenia i umów gwarancji ubezpieczeniowych, umów reasekuracji w zakresie cedowania ryzyka z umów ubezpieczenia i umów gwarancji ubezpieczeniowych,
- lokowanie środków zakładu ubezpieczeń,
- wykonywanie innych czynności przewidzianych dla zakładu ubezpieczeń w odrębnych ustawach,
- ustalanie przyczyn i okoliczności zdarzeń losowych,
- ustalanie wysokości szkód oraz rozmiaru odszkodowań oraz innych świadczeń należnych uprawnionym z umów ubezpieczenia lub umów gwarancji ubezpieczeniowych,
- ustalanie wartości i przedmiotu ubezpieczenia,
- zapobieganie powstawaniu albo zmniejszanie skutków zdarzeń losowych oraz finansowanie tych działań z funduszu prewencyjnego [Ustawa z 11 września 2015].

Realizacja powyższych czynności ubezpieczeniowych generuje koszty ponoszone przez zakłady ubezpieczeń. W obecnej sytuacji zakładów ubezpieczeń majątkowych szczególnego znaczenia nabiera zarządzanie tymi kosztami. Celem niniejszego artykułu jest analiza najważniejszych pozycji kosztowych zakładów ubezpieczeń poniesionych w latach 2006–2015 oraz wskazanie różnych podejść do problematyki zarządzania kosztami.

2. Pojęcie i istota zarządzania kosztami

Termin „zarządzanie kosztami”, choć powszechnie stosowany zarówno w praktyce, jak i w literaturze, nie ma jednoznacznej definicji, a ponadto podlega modyfikacji w wyniku wzrostu złożoności zewnętrznych i wewnętrznych uwarunkowań działalności gospodarczej przedsiębiorstw [Szychta 2007].

W literaturze wskazuje się trzy podejścia do objaśnienia istoty i zasad zarządzania kosztami: podejście japońskie, anglo-amerykańskie i niemieckie [Szychta 2007]. Koncepcja japońskiego zarządzania kosztami ukształtowana została przez Ministerstwo Handlu Międzynarodowego i Przemysłu w postaci wytycznych integrujących rachunek kosztów planowanych z systemami sterowania kosztami i rocznymi sprawozdaniami finansowymi. Zintegrowane zarządzanie kosztami obejmuje wszystkie etapy cyklu życia produktu (od planowania i projektowania produktów, poprzez wytwarzanie i sprzedaż, do obsługi posprzedażowej), ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb klientów pod względem jakości, funkcjonalności i cen sprzedaży produktów.

Anglo-amerykańskie podejście do zarządzania kosztami oznacza działania menedżerów obejmujące krótko- i długookresowe planowanie i kontrolowanie kosztów, które przyczyniają się do zwiększenia wartości dla klientów i właścicieli jednostki oraz obniżania kosztów produktów. Anglojęzyczni autorzy postrzegają zarządzanie kosztami zdecydowanie szerzej niż dążenie do ciągłego obniżania kosztów, wiąże je także z planowaniem przychodów i wyników. Według nich zarządzanie kosztami jest integralną częścią ogólnej strategii przedsiębiorstwa. Do anglojęzycznej literatury przedmiotu J.K. Shank wprowadza pojęcie strategicznego zarządzania kosztami, opisując wykorzystanie informacji o kosztach nie tylko do działań bieżących, lecz także odnoszących się do przyszłych procesów.

Z kolei według autorów niemieckich zarządzanie kosztami polega na antycypacyjnym oddziaływaniu na koszty w zakresie ich poziomu, struktury, zachowania, elastyczności, przejrzystości. Zarządzanie kosztami jest procesem ciągłym i wieloaspektowym, uwzględniającym powiązania pomiędzy produktami, procesami i zasobami przedsiębiorstwa, skierowanym na wzrost wartości przedsiębiorstwa.

Również w polskiej literaturze można spotkać różne definicje zarządzania kosztami. I. Sobańska określa zarządzanie kosztami jako „wszelkie działania sterujące, które służą wczesnemu i antycypującemu wpływaniu na strukturę kosztów przedsiębiorstwa i relacje przyczynno-skutkowe oraz prowadzą do obniżenia pozio-

mu kosztów w przedsiębiorstwie” [Sobańska 2000]. Z kolei według A. Jarugowej zarządzanie kosztami to „proces ustawicznego usprawniania, które wspomaga opracowanie i zastosowanie odpowiedniej polityki zarządu i procedur postępowania oraz wymaga zbudowania systemu dopływu informacji opartych na znaczących kosztach. System ten powinien pozwalać na monitoring wpływu przedsiębiorstwa na nabywanie i wykorzystywanie zasobów w sposób efektywny” [Jarugowa 2000]. T. Wnuk system zarządzania kosztami łączy z budżetowaniem i kontrolą kosztów. Według niego kompleksowy system zarządzania kosztami „powinien zapewnić prawidłowe objaśnienie procesu powstawania kosztów, realną informację o kosztach wytworzenia produktów i ich rentowności na potrzeby polityki cenowej przedsiębiorstwa oraz umożliwić realizowanie celów obniżki kosztów” [Wnuk 2002].

Istotą zarządzania kosztami jest „podejmowanie działań, które mają doprowadzić do redukcji ponoszonych kosztów głównie przez doskonalenie procesu gospodarczego, a zwłaszcza zwiększenie skuteczności działania i efektywności wykorzystania zasobów przedsiębiorstwa” [Nowak 2006].

Analiza porównawcza powyższych definicji pozwala wskazać podstawowe cechy zarządzania kosztami [Nowak i in. 2004]:

- przedmiotem są koszty realizacji procesów gospodarczych,
- podstawowa baza informacyjna to systemy rachunku kosztów dostosowane do indywidualnych potrzeb informacyjnych poszczególnych obszarów zarządzania przedsiębiorstwem,
- najważniejszymi narzędziami są planowanie i kontrola kosztów oraz analiza odchyleń pomiędzy kosztami rzeczywistymi a kosztami planowanymi,
- podstawowym celem jest poprawa efektywności wykorzystania zaangażowanych zasobów, co powinno umożliwić zadowolenie klientów,
- najważniejszym sposobem realizacji celu jest podniesienie racjonalności ponoszenia kosztów poprzez różne działania podejmowane w zakresie obniżki kosztów.

A zatem zarządzanie kosztami obejmuje następujące zadania: generowanie informacji o kosztach, planowanie kosztów i ich kontrolę.

Proces zarządzania kosztami stanowi zbiór uporządkowanych chronologicznie czynności, obejmujący [Chmielowiec-Lewczuk 2009]:

- „wyznaczenie elementów wspólnych dla przyjętej strategii zakładu ubezpieczeń i redukcji kosztów,
- podział zadań strategicznych na podstawowe obszary działalności zakładów ubezpieczeń,
- wybór i przygotowanie odpowiedniego systemu lub systemów rachunku kosztów,
- opracowanie systemu budżetowania kosztów,
- monitorowanie działań i czynności,
- sporządzanie raportów dotyczących kalkulacji zgodnie z wcześniejszymi założeniami co do przyjętej klasyfikacji kosztów,

- kontrolę obejmującą szczegółową analizę przyczyn odchyień kosztów,
- ocenę efektów wdrożenia procesu zarządzania kosztami.”

Wieloznaczność pojęcia „zarządzanie kosztami” przekłada się na różnorodność celów stawianych systemom zarządzania kosztami. Niemniej jednak zarządzanie kosztami oznacza oddziaływanie na poziom kosztów, ich strukturę oraz przebieg [Zyznarska-Dworczak 2012].

Efektywne zarządzanie kosztami w zakładach ubezpieczeń jest jednym z czynników decydujących o stabilności finansowej ubezpieczycieli. Rosnąca konkurencja na rynku ubezpieczeń zmusza przedsiębiorstwa ubezpieczeniowe do walki cenowej o klienta. A wobec tego jedyną możliwością oddziaływania na wynik finansowy jest optymalizacja kosztów. Wśród współczesnych koncepcji zarządzania prezentowanych w literaturze przedmiotu na uwagę zasługuje zarządzanie procesowe [Gąsioriewicz 2014]. Istotą tej koncepcji jest doskonalenie procesów determinujących efektywność działania przedsiębiorstwa. Przedsiębiorstwo postrzegane jest jako zbiór powiązanych ze sobą, wzajemnie się przeplatających procesów. Identyfikacja poszczególnych procesów i działań składających się na te procesy pozwala na określenie efektów końcowych procesów i optymalizację działań procesów, a w konsekwencji prowadzi do obniżenia kosztów realizacji procesów. Zastosowanie koncepcji zarządzania procesowego jest niezmiernie przydatne do zarządzania kosztami zakładów ubezpieczeń. Stwarza bowiem możliwość generowania informacji o kosztach poszczególnych procesów i działań, a tym samym umożliwia poprawę efektywności funkcjonowania zakładu ubezpieczeń. Problematyka ta jest obecnie przedmiotem badań prowadzonych na Wydziale Zarządzania Politechniki Warszawskiej.

3. Charakterystyka kosztów działalności zakładów ubezpieczeń

Zakłady ubezpieczeń są instytucjami finansowymi charakteryzującymi się pewną specyfiką. W odróżnieniu od przedsiębiorstw działających w innych branżach, u ubezpieczycieli mamy do czynienia z odwróconym cyklem produkcyjnym, tzn. najpierw pojawiają się przychody pochodzące ze składek, a dopiero później ponoszone są koszty [Gąsioriewicz 2009]. Znaczna część kosztów pojawia się w ostatniej fazie realizacji produktu ubezpieczeniowego. W momencie zawierania umowy ubezpieczeniowej nie da się jednoznacznie ich wyliczyć ze względu na losowy charakter szkód [Monkiewicz (red.) 1999]. Specyfika działalności ubezpieczeniowej ma odzwierciedlenie w strukturze i klasyfikacji kosztów przedsiębiorstw ubezpieczeniowych. Do najważniejszych pozycji kosztowych zakładów należą: odszkodowania i świadczenia, koszty działalności ubezpieczeniowej oraz koszty działalności lokacyjnej. W zakładach ubezpieczeń majątkowych dwie pierwsze pozycje kosztów ujmowane są w technicznym rachunku ubezpieczeń, a koszty działalności lokacyjnej ujęte są w ogólnym rachunku zysków i strat.

Odszkodowania i świadczenia są podstawową kategorią kosztów zakładów ubezpieczeń, charakteryzującą się największym udziałem w całościowej strukturze kosztów. Obejmuje ona wszelkie wypłaty i obciążenia (rozliczane w kompensacie z należnościami) dokonywane w okresie sprawozdawczym z tytułu odszkodowań i świadczeń za szkody i wypadki powstałe w okresie sprawozdawczym i w okresach ubiegłych, łącznie z bezpośrednimi i pośrednimi, zewnętrznymi i wewnętrznymi kosztami likwidacji szkód i windykacji regresów oraz kosztami poniesionymi w celu uzyskania dotacji, pomniejszone o otrzymane zwroty, regresy, wszelkie odzyski (w tym również odzyski ze sprzedaży pozostałości po szkodach). Koszty likwidacji szkód i windykacji regresów obejmują również koszty postępowania spornego [Rozporządzenie Ministra Finansów 2016]. Ich wysokość jest bezpośrednio związana z ryzykiem ubezpieczeniowym, gdyż są następstwem wyceny szkody zgodnie z warunkami zawartej umowy ubezpieczeniowej.

Koszty działalności ubezpieczeniowej obejmują 2 grupy: koszty akwizycji i koszty administracyjne. Koszty akwizycji związane są z zawieraniem i odnawianiem umów ubezpieczenia. Obejmują one koszty bezpośrednie (np. prowizje pośredników ubezpieczeniowych, wynagrodzenia wraz z narzutami pracowników zajmujących się akwizycją, koszty badań lekarskich, koszty atestów i ekspertyz przy ocenie ryzyka ubezpieczeniowego, koszty wystawienia polis, koszty włączenia umowy ubezpieczenia do portfela ubezpieczeń) oraz koszty pośrednie (koszty reklamy i promocji produktów ubezpieczeniowych, koszty ogólne związane z badaniem wniosków i wystawianiem polis) [Rozporządzenie Ministra Finansów 2016]. Ze względu na to, że koszty akwizycji dotyczą całego okresu trwania umowy ubezpieczeniowej obejmującej ochroną ubezpieczeniową dłuższy czas, istnieje konieczność rozliczania ich w czasie.

Koszty administracyjne są to koszty działalności ubezpieczeniowej, niezaliczone do kosztów akwizycji, odszkodowań i świadczeń, kosztów likwidacji szkód i windykacji regresów, kosztów poniesionych w celu uzyskania dotacji lub kosztów działalności lokacyjnej, związane z inkasem składek, zarządzanie portfelem umów ubezpieczenia, portfelem umów reasekuracji oraz ogólnym zarządzaniem zakładem ubezpieczeń, w tym np.: amortyzacja oraz koszty utrzymania biur i nieruchomości wykorzystywanych na własne potrzeby, koszty pocztowe i telekomunikacyjne, koszty usług obcych, koszty zużycia energii, materiałów, amortyzacja środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych, wynagrodzenia wraz z narzutami, koszty podróży służbowych [Rozporządzenie Ministra Finansów 2016].

W technicznym rachunku ubezpieczeń majątkowych w pozycji koszty działalności ubezpieczeniowej, obok kosztów akwizycji i kosztów administracyjnych, ujmowane są także prowizje reasekuracyjne i udziały w zyskach reasekuratorów. Kategorie te związane są z transferem ryzyka ubezpieczeniowego i choć *de facto* należy traktować je jako przychód, w technicznym rachunku ubezpieczeń wykazywane są jako zmniejszenie kosztów działalności ubezpieczeniowej. Stąd ujmowane

w wielkości ujemnej ostatecznie pomniejszają wartość kosztów działalności ubezpieczeniowej.

Koszty działalności lokacyjnej są to wewnętrzne i zewnętrzne koszty wynikające z prowadzonej przez zakład ubezpieczeń działalności lokacyjnej, w tym koszty zarządzania lokatami, prowizje bankowe, prowizje biur maklerskich oraz amortyzacja i koszty utrzymania nieruchomości z wyłączeniem amortyzacji i kosztów utrzymania nieruchomości wykorzystywanych na własne potrzeby [Rozporządzenie Ministra Finansów 2016].

Z punktu widzenia zarządzania kosztami zakładu ubezpieczeń głównym przedmiotem zainteresowania powinny być koszty o charakterze technicznym, natomiast koszty działalności lokacyjnej należy rozpatrywać w odniesieniu do przychodów z lokat, pod kątem rentowności inwestycji w lokaty. Wynik na działalności lokacyjnej ma istotne znaczenie, gdyż wpływa bezpośrednio na wynik finansowy zakładu ubezpieczeń. W przedsiębiorstwach ubezpieczeniowych osiągających ujemny wynik na działalności ubezpieczeniowej, dochody z działalności lokacyjnej wykorzystywane są do sfinansowania kosztów działalności technicznej. W efekcie działalność lokacyjna umożliwia uzyskanie dodatniego wyniku finansowego.

4. Analiza kosztów działalności zakładów ubezpieczeń majątkowych w Polsce w latach 2006–2015

W tabelach 1 i 2 zostały przedstawione poszczególne pozycje kosztów zakładów ubezpieczeń majątkowych, w ujęciu zarówno wartościowym, jak i ich udziału w strukturze.

Z przedstawionych w tab. 1 i 2 danych wynika, że w latach 2006–2015 nastąpił dynamiczny wzrost kosztów zakładów ubezpieczeń ogółem. W tym okresie koszty ogółem wzrosły o 10 142 044 tys. zł, tj. o 73,68%. Szczególnie istotny wzrost nastąpił w latach 2006–2012. Wówczas koszty ogółem wzrosły o 10 072 868 tys. zł, tj. 73,18%. Przełomowym w tym względzie był 2013 r., w którym po raz pierwszy w analizowanych latach odnotowano zmniejszenie kosztów ogółem w stosunku do roku poprzedniego (spadek o 947 501 tys. zł, tj. o 3,97% w stosunku do 2012 r.). W latach 2013–2015 ich wzrost nie był tak znaczny jak w poprzednich latach i wyniósł 1 016 657 tys. zł, tj. o 4,44%. Wzrost kosztów ogółem w znacznym stopniu spowodowany był wzrostem kosztów odszkodowań i świadczeń na udziale własnym z uwzględnieniem zmiany stanu rezerw oraz kosztów akwizycji, czyli pozycji bezpośrednio związanych ze wzrostem przychodów ze składek. Koszty odszkodowań i świadczeń na udziale własnym z uwzględnieniem zmiany stanu rezerw są dominującą pozycją kosztów ogółem. W analizowanym okresie udział kosztów odszkodowań i świadczeń na udziale własnym z uwzględnieniem zmiany stanu rezerw zawierał się w przedziale od 56,05% w 2008 r. do 63,32% w 2010 r. Tendencja ich zmian w latach 2006–2015 była niemal identyczna jak kosztów ogółem.

Tabela 1. Wartość i struktura kosztów zakładów ubezpieczeń majątkowych w latach 2006–2010

Wyszczególnienie	2006		2007		2008		2009		2010	
	Wartość (tys. zł)	Struktura (%)	Wartość (tys. zł)	Struktura (%)	Wartość (tys. zł)	Struktura (%)	Wartość (tys. zł)	Struktura (%)	Wartość (tys. zł)	Struktura (%)
Koszty ogółem	13 764 112	100,00	15 681 331	100,00	18 859 609	100,00	20 743 472	100,00	21 590 633	100,00
Odszkodowania i świadczenia na udziale własnym z uwzględnieniem zmiany stanu rezerw	8 031 490	58,35	9 460 828	60,33	10 571 634	56,05	12 435 665	59,95	13 671 714	63,32
Zmiany stanu innych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych*	-167 412	-1,21	-318 535	-2,03	-62 308	-0,33	-1 197	-0,01	-2 536	-0,01
Premie i rabaty dla ubezpieczonych na udziale własnym łącznie ze zmianą stanu rezerw	41 069	0,29	52 745	0,34	55 391	0,29	52 859	0,25	33 706	0,16
Koszty działalności ubezpieczeniowej	4 120 548	29,93	4 570 026	29,14	5 217 647	27,67	5 836 424	28,14	6 244 315	28,92
w tym: koszty akwizycji	2 675 751	19,44	3 058 930	19,51	3 719 695	19,72	4 237 562	20,43	4 823 106	22,34
koszty administracyjne	2 006 134	14,58	1 949 303	12,43	1 939 600	10,28	2 048 056	9,87	1 867 290	8,65
Koszty działalności lokacyjnej	495 884	3,60	633 680	4,04	1 410 468	7,48	868 803	4,19	657 844	3,05
Pozostałe koszty techniczne na udziale własnym	459 509	3,33	526 468	3,36	1 089 161	5,78	816 177	3,93	646 078	2,99
Zmiany stanu rezerw na wyrównanie szkodowości (ryzyka)*	-5 669	-0,04	-36 820	-23,48	52 628	0,28	47 147	0,23	-18 530	-0,09
Pozostałe koszty operacyjne	175 335	1,27	327 763	2,09	182 858	0,97	405 743	1,96	341 282	1,58
Straty nadzwyczajne	44	0,00	38	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Obowiązkowe obciążenia wyniku finansowego	613 315	4,46	465 137	2,97	342 131	1,81	281 851	1,36	16 759	0,08

* Zwiększenie stanu rezerw jest kosztem, zmniejszenie zaś przychodem.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KNF.

Tabela 2. Wartość i struktura kosztów zakładów ubezpieczeń majątkowych w latach 2011–2015

Wyszczególnienie	2011		2012		2013		2014		2015	
	Wartość (tys. zł)	Struktura (%)	Wartość (tys. zł)	Struktura (%)	Wartość (tys. zł)	Struktura (%)	Wartość (tys. zł)	Struktura (%)	Wartość (tys. zł)	Struktura (%)
Koszty ogółem	22 507 857	100,00	23 837 000	100,00	22 889 499	100,00	23 378 292	100,00	23 906 156	100,00
Odszkodowania i świadczenia na udziale własnym z uwzględnieniem zmiany stanu rezerw	13 196 082	58,63	14 279 961	59,91	13 528 728	59,10	13 592 018	58,14	13 548 893	56,68
Zmiany stanu innych rezerw techniczno-ubezpieczeniowych*	332	0,00	-1 260	-0,01	-1 450	-0,01	-2 230	-0,01	-9 006	-0,04
Premie i rabaty dla ubezpieczonych na udziale własnym łącznie ze zmianą stanu rezerw	45 052	0,20	63 797	0,27	102 457	0,45	104 760	0,45	84 296	0,35
Koszty działalności ubezpieczeniowej	6 655 549	29,57	7 053 057	29,59	7 009 340	30,62	7 345 376	31,42	7 627 428	31,91
w tym: koszty akwizycji	5 375 767	23,88	5 663 906	23,76	5 966 792	26,07	6 212 800	26,58	6 499 539	27,19
koszty administracyjne	1 902 331	8,45	2 071 374	8,69	1 802 335	7,87	1 805 677	7,72	1 863 980	7,80
Koszty działalności lokacyjnej	815 777	3,62	611 207	2,56	722 268	3,16	843 087	3,61	1 001 707	4,19
Pozostałe koszty techniczne na udziale własnym	935 277	4,16	914 985	3,84	797 366	3,48	707 046	3,02	786 858	3,29
Zmiany stanu rezerw na wyrównanie szkodowości (ryzyka)*	73 983	0,33	15 292	0,06	40 650	0,18	67 261	0,29	63 202	0,26
Pozostałe koszty operacyjne	442 580	1,97	351 582	1,47	204 323	0,89	378 931	1,62	511 821	2,14
Straty nadzwyczajne	0	0,00	0	0,00	47	0,00	8	0,00	0	0,00
Obowiązkowe obciążenia wyniku finansowego	343 223	1,52	548 379	2,30	485 770	2,12	342 035	1,46	290 957	1,22

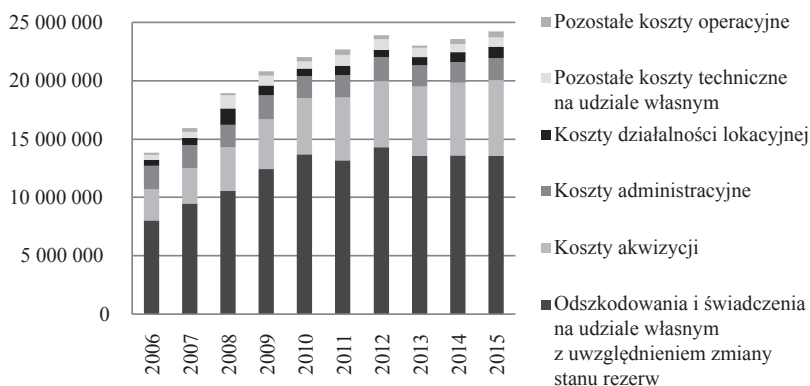
* Zwiększenie stanu rezerw jest kosztem, zaś zmniejszenie przychodem.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KNF.

W tym okresie koszty odszkodowań i świadczeń na udziale własnym z uwzględnieniem zmiany stanu rezerw wzrosły o 5 517 403 tys. zł, tj. o 68,70%. Podobnie jak w przypadku kosztów ogółem, istotny ich wzrost nastąpił w latach 2006–2012. W tym okresie koszty odszkodowań i świadczeń na udziale własnym z uwzględnieniem zmiany stanu rezerw wzrosły o 6 248 471 tys. zł, tj. o 77,80%. W latach 2011, 2013 oraz 2015 odnotowano zmniejszenie tych kosztów w stosunku do lat poprzednich (w 2011 r. spadek o 475 632 tys. zł, tj. o 3,48% w stosunku do 2010 r., w 2013 r. spadek o 751 233 tys. zł, tj. o 5,26% w stosunku do 2012 r., w 2015 r. zaś spadek o 43 125 tys. zł, tj. 0,32%). W latach 2013–2015 wzrost kosztów odszkodowań i świadczeń na udziale własnym z uwzględnieniem zmiany stanu rezerw (podobnie jak w przypadku kosztów ogółem) nie był tak znaczny jak w poprzednich latach i wyniósł 20 165 tys. zł, tj. 0,15%.

Drugą pozycją mającą istotny wpływ na zmianę kosztów ogółem były koszty akwizycji. W analizowanym okresie udział kosztów akwizycji zawierał się w przedziale od 19,44% w 2006 r. do 27,19% w 2015 r. W latach 2006–2015 koszty akwizycji wzrosły o 3 823 788 tys. zł, tj. o 142,91%. W analizowanym okresie koszty te, w odróżnieniu od kosztów odszkodowań i świadczeń na udziale własnym z uwzględnieniem zmiany stanu rezerw, rokrocznie wzrastały. Pozytywną tendencję należy odnotować w zakresie kosztów administracyjnych stanowiących trzecią pozycję w strukturze kosztów ogółem. W analizowanym okresie udział kosztów administracyjnych w kosztach ogółem zawierał się w przedziale od 7,72% w 2014 r. do 14,58% w 2006 r. W latach 2006–2015 nastąpił ich spadek o 142 154 tys. zł, tj. o 7,09% i w całym analizowanym okresie kształtowały się na zbliżonym poziomie. Udział pozostałych pozycji kosztów w strukturze kosztów ogółem nie przekraczał 8%, stąd ich wpływ na koszty ogółem w badanym okresie był śladowy.

Najważniejsze pozycje kosztowe zakładów ubezpieczeń majątkowych w latach 2006–2015 w ujęciu dynamicznym zostały przedstawione na rys. 1.

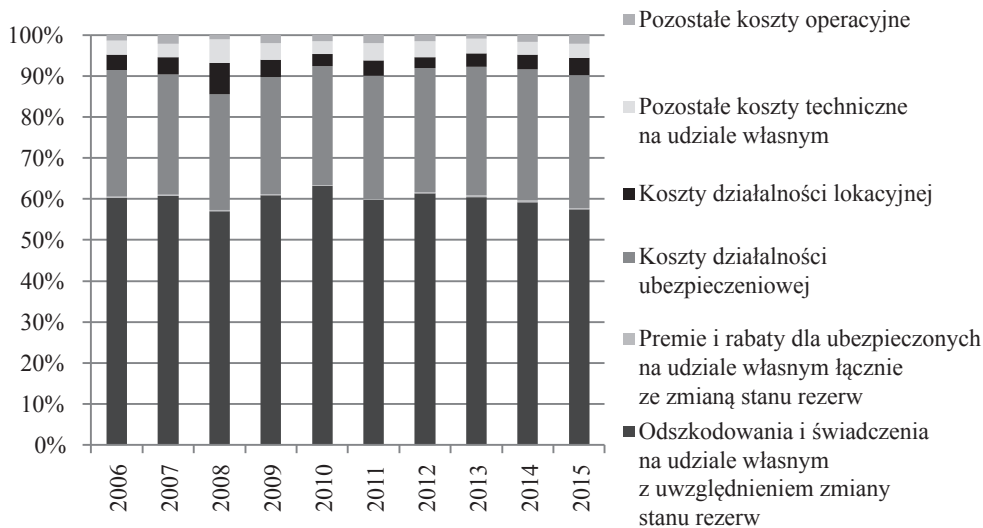

Rys. 1. Koszty zakładów ubezpieczeń majątkowych w latach 2006–2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KNF.

Można zauważyć, że lata 2006–2012 charakteryzowały się znacznym wzrostem kosztów odszkodowań i świadczeń oraz kosztów akwizycji. W przypadku pozostałych pozycji kosztowych zmiany były niewielkie. Natomiast rok 2013 rozpoczyna okres większej stabilności kosztów w zakładach ubezpieczeń, zachodzące zmiany są relatywnie nieduże.

Strukturę kosztów zakładów ubezpieczeń majątkowych w latach 2006–2015 przedstawia rys. 2.

Rys. 2. Struktura kosztów zakładów ubezpieczeń majątkowych w latach 2006–2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KNF.

Analizując koszty zakładów ubezpieczeń majątkowych w Polsce w latach 2006–2015, należy podkreślić ich względnie trwałą strukturę. Ponadto trzeba zaakcentować pozytywną tendencję spadkową kosztów administracyjnych, zapewne będącą przejawem świadomego zarządzania kosztami przez ubezpieczycieli. Z kolei stopniowy wzrost udziału kosztów akwizycji związany był ze wzrostem przychodów ze składki. Koszty akwizycji są bezpośrednio zależne od rozmiaru sprzedaży. Biorąc pod uwagę, że w badanym okresie rynek ubezpieczeń majątkowych rósł przeciętnie w tempie ok. 6% rocznie, wzrost kosztów akwizycji wynikał ze wzrostu skali prowadzenia działalności przez ubezpieczycieli.

Zarządzanie kosztami to proces optymalizacji kosztów wiążący się z kształtowaniem odpowiedniej relacji kosztów do przychodów. Analizując poziom kosztów ubezpieczycieli majątkowych, koszty techniczne odniesiono do składki zarobionej na udziale własnym oraz składki przypisanej brutto. W badanym okresie w latach 2006–2015 wskaźnik szkodowości na udziale własnym kształtował się w przedziale od 60,84 do 64,01%. Wyjątkami były lata 2006 – wówczas wskaźnik był najniższy

Tabela 3. Wskaźniki poziomu kosztów zakładów ubezpieczeń majątkowych w latach 2006–2015 (w %)

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Dynamika odszkodowań i świadczeń wypłaconych na udziale własnym = (odszkodowania i świadczenia wypłacone na udziale własnym na koniec badanego okresu / odszkodowania i świadczenia wypłacone na udziale własnym na początek badanego okresu) × 100%	102,68	113,03	113,63	120,75	106,38	97,89	99,29	96,17	105,69	110,98
Współczynnik szkodowości na udziale własnym = (odszkodowania i świadczenia / składka zarobiona na udziale własnym) × 100%	58,71	63,71	61,49	67,71	72,48	63,93	64,01	60,84	62,37	63,04
Wskaźnik kosztów akwizycji = (koszty akwizycji / składka przypisana brutto) × 100%	16,25	17,11	18,32	20,12	20,66	21,19	21,56	22,40	23,68	23,83
Wskaźnik kosztów administracyjnych = (koszty administracyjne / składka przypisana brutto) × 100%	12,21	10,84	9,56	9,73	9,18	7,65	7,88	6,83	7,02	6,73
Wskaźnik kosztów działalności ubezpieczeniowej = (koszty działalności ubezpieczeniowej / składka przypisana brutto) × 100%	25,04	25,38	25,71	27,72	27,82	26,37	26,84	26,37	28,13	27,82
Wskaźnik kosztów technicznych na udziale własnym = [(koszty działalności ubezpieczeniowej + pozostałe koszty techniczne na udziale własnym) / składka przypisana na udziale własnym] × 100%	31,84	31,51	33,91	35,08	34,96	34,65	35,32	34,21	35,89	37,10

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KNF.

w całym okresie analizy – wynosił 58,71% oraz 2010 – kiedy wartość wskaźnika przekroczyła 70% i wyniosła 72,48%. Także wskaźnik udziału kosztów działalności ubezpieczeniowej w składce przypisanej brutto charakteryzował się wyrównanym poziomem w całym okresie badawczym i mieścił się w granicach pomiędzy 24,16 a 27,82%. Wskaźnik ten kształtowany jest z jednej strony przez zmianę kosztów akwizycji, a z drugiej strony poprzez poziom kosztów administracyjnych. O ile wskaźnik poziomu kosztów akwizycji wykazywał tendencję rosnącą (wzrasta z 16,25% w 2006 r. do 23,83% w 2015 r.), to wskaźnik kosztów administracyjnych systematycznie spadał (z 12,21% w 2006 r. do 6,73% w 2015 r.). Wskaźniki poziomu kosztów przedstawiono w tab. 3.

Wzrostu wskaźnika kosztów akwizycji nie należy oceniać negatywnie, gdyż koszty te są ściśle związane ze sprzedażą. Niemniej jednak dynamika zmiany kosztów akwizycji jest większa od dynamiki zmiany przychodów ze składki. Relacja taka nie jest korzystna i może budzić pewien niepokój. Natomiast pozytywnie należy ocenić spadek wskaźnika kosztów administracyjnych. Zmniejszenie poziomu tego wskaźnika świadczy o aktywnym oddziaływaniu na koszty przez zakłady ubezpieczeń, co pozytywnie wpływa na ich stabilność finansową.

5. Zakończenie

Celem artykułu była analiza najważniejszych pozycji kosztowych o charakterze technicznym polskich ubezpieczycieli majątkowych w kontekście zarządzania kosztami. Badaniem objęto okres 2006–2015. Podstawowe pozycje kosztów przedstawiono w ujęciu wartościowym i strukturalnym, a także wskazano tendencje zmian.

Analiza poziomu i struktury kosztów zakładów ubezpieczeń majątkowych na podstawie danych zagregowanych wskazuje, że przedsiębiorstwa ubezpieczeniowe oddziałują na wynik finansowy poprzez zarządzanie kosztami. Pozytywnym przejawem zarządzania kosztami przez ubezpieczycieli jest spadek wskaźnika udziału kosztów administracyjnych w składce przypisanej brutto. Można domniemywać, że taka sytuacja jest właśnie efektem zarządzania kosztami przez ubezpieczycieli. W ocenie zarządzania kosztami zakładów ubezpieczeń istotną rolę odgrywa także wskaźnik poziomu kosztów akwizycji, gdyż koszty te mają bezpośredni związek z poziomem składki brutto. Z analizy wynika, że ubezpieczyciele ponoszą coraz wyższe koszty pozyskania dodatkowych przychodów.

Przedstawiona analiza odnosi się do wielkości zagregowanych, co stanowi wstępny etap badań nad problemem zarządzania kosztami w zakładach ubezpieczeń majątkowych. Nasuwa się pytanie, jak te relacje kształtują się w poszczególnych przedsiębiorstwach działających na rynku ubezpieczeniowym. Jakie zmiany zachodzą w poziomie i strukturze kosztów w indywidualnych podmiotach? Jak ubezpieczyciele oddziałują na koszty, kształtując ich wysokość, strukturę i dynamikę? Pytania te są przyczynkiem do dalszych pogłębionych badań.

Literatura

- Chmielowiec-Lewczuk M., 2009, *Koszty działalności ubezpieczeniowej w zarządzaniu kosztami zakładu ubezpieczeń*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 53.
- Gąsioriewicz L., 2009, *Finanse zakładów ubezpieczeń majątkowych. Teoria i praktyka*, C.H. Beck, Warszawa.
- Gąsioriewicz L., 2014, *Zarządzanie gospodarką finansową zakładów ubezpieczeń. Ujęcie procesowe*, Poltext, Warszawa.
- Jarugowa A., 2000, *Zarządzanie kosztami a metody rachunkowości zarządczej*, [w:] Jarugowa A., Nowak W.A., Szychta A., *Zarządzanie kosztami w praktyce światowej*, ODDK, Gdańsk.
- Monkiewicz J. (red.), 1999, *Podstawy ubezpieczeń*, t. I: *Mechanizmy i funkcje*, Poltext, Warszawa.
- Nowak E., 2006, *Geneza i istota strategicznego zarządzania kosztami*, [w:] *Strategiczne zarządzanie kosztami*, Nowak E. (red.), Wydawnictwo Oficyna Ekonomiczna, Kraków.
- Nowak E., Piechota R., Wierzbński M., 2004, *Rachunek kosztów w zarządzaniu przedsiębiorstwem*, PWE, Warszawa.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 12 kwietnia 2016 r. w sprawie szczegółowych zasad rachunkowości zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji, Dz.U. 2016, poz. 562.
- Sobańska I., 2000, *Rachunek kosztów celu w strategicznym zarządzaniu kosztami*, Zeszyty Teoretyczne Rady Naukowej Stowarzyszenia Księgowych w Polsce, nr 52.
- Szychta A., 2007, *Etapy ewolucji i kierunki integracji metod rachunkowości zarządczej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej. Dziennik Ustaw z dnia 10 listopada 2015 r. Poz. 1844.
- Wnuk T., 2002, *Zarządzanie kosztami. Budżetowanie i kontrola*, Infor, Warszawa.
- Zyznarska-Dworczak B., 2012, *Jak zarządzać kosztami w przedsiębiorstwie*, Difin, Warszawa.